

مسلمانی در جستجوی تعالی

مجموعه در بوته نقد - کتاب اول

• نویسنده: مسعود رضائی شریف آبادی

انتشارات ایران

www.ketab.ir

سرشناسه: رهنما، علی، ۱۳۳۱-

عنوان و نام پدیدآور: مسلمانان در جستجوی رضائی شریف‌آبادی.

مشخصات نشر: تهران: دفتر مطالعات و تدوین تاریخ ایران، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۲۶۴ ص: عکس.

فروست: نقد: ۱.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۵۶۷-۳-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: چاپ قبلی: خانه کتاب، ۱۳۹۱.

یادداشت: کتاب حاضر خلاصه‌ای از کتاب «مسلمانان در جستجوی ناکجآباد: زندگینامه‌ی سیاسی علی

شریعتی» تألیف «علی رهنما» است.

یادداشت: نمایه.

عنوان دیگر: مسلمانان در جستجوی ناکجآباد: زندگینامه‌ی سیاسی علی شریعتی.

موضوع: شریعتی، علی، ۱۳۱۲-۱۳۵۶. -- سرگذشتنامه

موضوع: Shari'ati, Ali -- Biography

موضوع: سیاستمداران -- ایران -- سرگذشتنامه

Politicians -- Iran -- Biography

موضوع: ایران -- سیاست و حکومت -- قرن ۱۴

Iran -- Politics and government -- 20th century

شناسه افزوده: رضائی شریف‌آبادی، مسعود، ۱۳۴۱-

شناسه افزوده: دفتر مطالعات و تدوین تاریخ ایران

رده بندی کنگره: BP۲۳۳/۷

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۹۴۳

شماره کتابخانه ملی: ۹۳۶۲۹۰

عنوان: مسلمانان در جستجوی رضائی

مجموعه در بونه: چاپ اول

نویسنده: مسعود رضائی شریف‌آبادی

کتاب‌آرایی: دنیا حق بشنو

چاپ اول: زمستان ۱۴۰۲ • تیراژ: ۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی و چاپخانه: مؤسسه فرهنگی - مطبوعاتی ایران

قیمت: ۱۱۰،۰۰۰ تومان • تعداد صفحات: ۲۶۴

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۵۶۷-۳-۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

انتشارات ایران

• آدرس: تهران، خیابان جنت‌آباد جنوبی،

چهار باغ شرقی، ۱۶ متری اول شمالی، کوچه

ریاحی غربی پلاک ۵۵ واحد یک

• کد پستی: ۱۴۷۲۳۸۶۱۸ • تلفن: ۴۴۶۱۷۶۱۵

• همه حقوق برای نشر دفتر مطالعات و تدوین تاریخ ایران محفوظ است.

- دیباچه ----- ۹
- زندگینامه نویسنده اثر ----- ۱۳

۱۵

اول | بررسی کتاب

- محیط سیاسی و مذهبی ۱۷
- محمدتقی شریعتی؛ پدر و استاد ۲۳
- نهضت خدایپرستان سوسیالیست ۳۱
- از کودکی تا نوجوانی ۳۵
- روشنفکر و فعال سیاسی جوان ۳۹
- سال‌های دانشگاه ۴۹
- پاریس ۵۵
- نگاه به آینده ۶۱
- تحصیل در پاریس ۶۷
- بازگشت به خانه ۷۳
- زمزمه‌های عرفانی ۷۹
- در دانشگاه مشهد ۸۷
- مخاطبان و گفتمان شریعتی در دانشگاه مشهد ۹۵
- بازی موش و گربه ۱۰۵
- حسینی‌ی ارشاد ۱۱۳
- ارشاد ۱۲۵
- دوران بازگشت ۱۳۵
- کلمه ۱۴۷
- گفتمان ستیزه‌جویانه ۱۵۵
- تربیت شهدا ۱۶۳
- زندان ۱۷۳
- پرده‌ی آخر ۱۸۵

۱۹۵

دوم | نقد و نظر

- نقد و نظر دفتر مطالعات و تدوین تاریخ ایران ۱۹۷
- فهرست اعلام ----- ۲۵۳

نقش روشنفکران را سخن آریایی که با تکیه بر فرهنگ این دیار در مسیر استقلال و نفی سلطه بیگانه گام برداشته‌اند در صدسال اخیر چشمگیر است. در این میان نام شریعتی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. دکتر علی شریعتی در برهه‌ای از تاریخ کشورمان که اختناق و استبداد سنگینی توسط یک رژیم وابسته به بیگانه بر جامعه ایرانی حاکم بود، توانست فعالیتی پرحجم و سنگین در احیای اسلام به عنوان یک مکتب انقلابی آزادی‌بخش نقش مؤثری ایفا کند و به‌ویژه طیف جوان و دانشجو را تحت تأثیر قرار دهد. البته انتقادات و اعتراض‌ها به شریعتی نیز کم نبود و همین باعث شد تا وی از جمله شخصیت‌های سیاسی و فرهنگی در کشور ما به حساب آید که بیشترین موافقان و مخالفان را داشته است؛ جالب آن که دامنه این نگاه‌های مثبت و منفی بعد از چهار دهه همچنان امتداد دارد. تألیف نزدیک به پانصد عنوان کتاب و هزاران مقاله با رویکردهای متفاوت راجع به این شخصیت، واقعیت دیگری است که از توجه طیف‌های فکری و سیاسی مختلف به وی حکایت می‌کند. موافقان و منتقدان شریعتی، همواره به دو جنبه از زندگی‌اش توجه

کرده‌اند؛ نخست اعتقادات و اصول فکری شریعتی که برخی آن را بسیار مترقی و حرکت‌آفرین خوانده و قرائت وی را بسیار نزدیک به اسلام راستین و ناب به شمار آورده‌اند. برخی نیز آن چه را بر زبان و قلم شریعتی در این حوزه جاری شده است به مثابه تحریف اسلام و نادیده انگاشتن اصول مذهب شیعه قلمداد کرده و پیروی از آن را انحراف از خط اسلام اصیل خوانده‌اند. البته در حوزه مسائل جامعه شناختی، تاریخی و فلسفی نیز دیدگاه‌های متفاوت درباره شریعتی به وفور به چشم می‌خورد.

جنبه دیگری از زندگی شریعتی که به دقت زیر نظر قرار گرفته، روش و منش او در عرصه سیاست است که باید اذعان داشت در ظواهر آن پیچ و تاب‌های فراوانی به چشم می‌خورد. همین ظواهر موجب شده است تا بحث‌های بسیاری درباره عمق و باطن افکار و اهداف سیاسی این شخصیت درگیرد و طیفی از تعبیرات کاملاً متفاوت را متوجه وی سازد.

بدون آن که خواسته باشیم آثار بی‌شمار شریعتی را عاری از هر نوع لغزش و خطا بیندازیم، بر این نکته تاکید می‌ورزیم که این اندیشمند مسلمان در مقطعی به تولید فکر در عرصه جامعه شناختی و خروج از بن‌بست‌های اجتماعی پرداخت که فکر حاصل کرده در مقام انتخاب برتر سخت نیازمند آن بود. به عبارت دیگر شریعتی به‌سبب خود را در برهه‌ای حساس برای رهنمون ساختن اهل نظر به ضرورت «بازگشت به خویشتن» به خوبی ایفا کرد.

علاوه بر دو نگاه مثبت و منفی مورد اشاره به این روشنفکر برجسته که حل مسائل جامعه را با تکیه بر توانمندی‌هایش پی می‌گرفت در سال‌های اخیر رویکرد دیگری نیز به شریعتی شکل گرفته که در آن ظاهراً ضمن تکریم از قابلیت‌های وی، آرمان‌هایش را به چالش می‌کشد، به گونه‌ای که گویا این اندیشمند دردمند سال‌ها در پی سراب بوده است.

علی رهنما از جمله نویسندگانی است که با نگاه سوم در کتاب «مسلمانی در جستجوی ناکجاآباد؛ زندگی‌نامه سیاسی علی شریعتی» دریچه‌ای را برای

بازشناسی این شخصیت مطرح فرهنگی و سیاسی به روی خوانندگان باز کرده است. البته همان‌گونه که از عنوان کتاب پیداست، نویسنده در قالب کاوش در حیات سیاسی دکتر شریعتی لایه‌ها و زوایای گوناگون بحث را به آرمان‌های وی کشیده است. باید اذعان داشت این فرصت با کج سلیقه‌ی تمام، توسط نیروهای کم‌ظرفیت در حوزه فرهنگ در اختیار افرادی از طیف آقای رهنما قرار گرفته است، اما نه تنها از آن به درستی بهره‌برداری نکرده‌اند، بلکه زمینه جولان مخالفان نهضت احیاء دینی را نیز فراهم آورده‌اند. در حالی که نقد عالمانه آثار دکتر شریعتی و بهره‌برداری درست از حاصل تلاش این جامعه‌شناس دردمند مسلمان می‌توانست جامعه اسلامی را به لحاظ مبانی فکری غنای بیشتری ببخشد. آقای رهنما به بهانه پرداختن به اختلافات فکری اندیشمندان مسلمان در دهه‌های سی تا پنجاه علاوه بر این‌که بزرگانی چون مطهری را مورد محمله قرار می‌دهد مشی شریعتی را در آگاه‌سازی توده‌های مردم با نسبت‌های مغرری چون «ستیزه‌جویانه»، «رندانه» و «راهبرد خرابکاری مذهبی» به زیر سؤال می‌برد. این‌که سال‌ها بعد از خاموشی شمع وجود این اندیشمند جریان‌های متمایل به الگوی سیاسی غربی بدین‌گونه ناراحتی خود از وی را بروز می‌دهند نکته‌ای قابل تأمل برای اهل نظر است. به‌ویژه زمانی که خواننده در یک مقایسه ساده دوگانگی تلاش آقای رهنما برای تطهیر تئوریسین‌های دربار پهلوی همچون احسان نراقی و فعالیت‌های فرهنگی شریعتی را مشاهده می‌کند. این دوگانگی آن‌چنان چشمگیر است که نویسنده حتی در اسناد ساواک دخل و تصرف و نام احسان نراقی را به آن تبدیل کرده است.

این کتاب که در اصل به زبان انگلیسی و با عنوان «An Islamic Utopian: A Political Biography of Ali Shariati» نگاشته شده توسط آقای کیومرث قرقلو ترجمه شده و در ۵۲۷ صفحه طی ۲۳ فصل، نخستین بار در سال ۱۳۸۱ از سوی انتشارات گام نو با عنوانی متفاوت از عنوان انگلیسی آن به بازار کتاب عرضه گردیده است. چاپ چهارم کتاب مزبور نیز در سال ۱۳۸۵ با شمارگان ۱۲۰۰

نسخه در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفت. اینک دفتر مطالعات و تدوین تاریخ ایران، گزیده‌ای از کتاب مزبور را به همراه نقد و بررسی محتوای کتاب در اختیار خوانندگان گرامی قرار می‌دهد. امید آن که این مجموعه بتواند در شناخت هر چه بهتر این شخصیت، مفید و مؤثر واقع گردد.

○ مدیر دفتر مطالعات و تدوین تاریخ ایران

○ عباس سلیمی‌نمین

www.ketab.ir

علی رهنما متولد سال ۱۳۰۱ در حال حاضر استاد اقتصاد دانشگاه آمریکایی پاریس است. رهنما تألیفات دیگری نیز دارد که معروفترین آنها در ایران، کتاب «نیروهای مذهبی بر بستر حرکت نهضت ملی» است. گفتنی است این کتاب (که تقابل آشکاری با جریان احیاگر دینی دارد) برخلاف دیگر کتب آقای رهنما، به زبان فارسی نگاشته شده است. کتابهای دیگر وی که هنوز به فارسی ترجمه نشده‌اند عبارتند از کتاب «Islamic Economic System» (نظام‌های اقتصادی اسلامی) که پژوهشی است در حوزه اقتصاد آکادمیک و نیز «Pioneers Of Islamic Revival» (پیشگامان احیاگری اسلامی) که در آن نویسنده از دیدگاه خود به طرح مسائلی پیرامون جریان احیاگری اسلامی می‌پردازد. به دلیل اقامت طولانی مدت آقای علی رهنما در خارج کشور اطلاع چندانی از مراحل تحصیل وی در دست نیست. ایشان نوه زین العابدین رهنما است که به روایت عباس میلانی در کتاب معمای هویدا به دنبال ماجرای پرنج‌جال قاجاق ارز در سفارت ایران در پاریس در سال ۱۳۲۵ از مقام سفارت برکنار شد (صص ۱-۱۳۰) همچنین زین العابدین رهنما در سال ۱۳۴۷ مدیریت انجمن

قلم را که توسط خانم فرح دیبا راه اندازی گردید، عهده دار بود. البته از میزان همگونی فکری و سیاسی علی رهنما با نیای خویش اطلاع قابل ملاحظه‌ای در اختیار نیست.

www.ketab.ir